

Путеводитель по Керченскому музею, археологическим и историческим памятникам Керчи и Керченского полуострова. Министерство культуры УССР. Керченский историко-археологический музей им. А. С. Пушкина, Крымиздат, Симферополь, 1956, стор. 173, т. 10 тыс. экз. Цена 2 р. 50 коп.

В 1956 р. вийшов з друку путівник по Керченському музею під редакцією Е. І. Соломоник.

Керченський історико-археологічний музей і стародавні пам'ятки Боспорського царства, розташовані на території міста Керч і його околиць, мають велику наукову і пізнавальну цінність для вивчення стародавньої історії нашої країни. Тому випуск путівника по Керченському історико-археологічному музею є своєчасним і дає можливість широким масам трудящих ознайомитись з чудовими археологічними та історико-революційними пам'ятками Криму.

Підхід авторів до складання путівника методично правильний. Матеріали, які описуються, розглядаються в тісному зв'язку з експозицією музею і пам'ятками.

Путівник складається з трьох великих розділів:

- 1) експозиція музею;
- 2) археологічні пам'ятки околиць Керчі;
- 3) історико-революційні пам'ятки.

І розділ путівника по музею відображає показ 9 відділів музею: 1) Первісно-суспільний лад, 2) Рабовласницький лад (Боспор VI ст. до н. е.— IV ст. н. е.), 3) Феодальний лад, 4) Дореволюційне минуле Керчі і Керченського п-ова. 5) Встановлення радянської влади, 6) Керч в період перших п'ятирічок, 7) Керч в роки Вітчизняної війни, 8) Керч в наші дні, 9) Майбутнє Керчі. Потім дається опис ландшафію.

І розділ являється путівником по розкопках. В ньому описані древні міста-заповідники: Пантікапей, Мірмекій, Тірітака, Ілурат та інші, кургани — усипальниці боспорської знаті, серед яких описано знаменитий Царський курган, і склепи. Дуже добре, що виділяється склеп богині Деметри як пам'ятка високого мистецтва Боспору перших віків н. е. Показ археологічних пам'яток дається по маршрутах: північно-східному, західному і південному. Це зручно для глядача під час огляду. По маршрутах дається і показ історико-революційних пам'яток.

Путівник надруковано на 172 сторінках. Його викладено доброю доступною мовою. До путівника прикладається історико-археологічна карта Керченського п-ова. На превеликий жаль ілюстрації путівника не виразні і дуже невеликих розмірів.

Слід вказати на деякі недоліки та зробити деякі зауваження:

1. Незрозуміло чому I відділ «Первісно-суспільний лад» подається як вступний відділ. В експозиції цього відділу важливо показати більше матеріалів, тим більше, що на території Криму відкрито багато поселень епохи бронзи.

2. Путівник має багато заголовків і підзаголовки. Але останні не завжди відповідають змісту. Наприклад: стор. 33, підзаголовок: «Бюст богині Деметри»,— а під ним говориться про культ і святилище Деметри, а про самий бюст лише згадується. Стор. 37, підзаголовок: «Карта повстань рабів II—I ст. ст. до н. е.», під ним говориться лише про повстання Савмака; однак повстання Савмака на Боспорі слід було б подати під окремим заголовком. Стор. 41, підзаголовок: «Фото—винодавильня», а під ним говориться про торгівлю Боспора. Стор. 47, підзаголовок: «Деформовані людські черепи. Сарматська кераміка». Другу половину тексту

присвячено опису рабовласницької системи, яку слід було б давати під окремим заголовком, та інші.

Слідувало б врахувати дані зауваження при новому виданні публіциста.

Є. Х. Ярова

И. Г. Спасский, РУССКАЯ МОНЕТНАЯ СИСТЕМА. Историко-нумизматический очерк. (Пособие для учителя). Государственное учебно-педагогическое издательство Министерства просвещения РСФСР, М., 1957, т. 15 000 экз., стор. 122, цена 2 руб. 55 коп.

До недавнього часу радянська нумізматики не мала такої узагальнюючої праці, яка б в простій формі могла познайомити широкі кола учителів-істориків, студентів історичних факультетів та звичайних аматорів-нумізматів з тими проблемами, що стоять перед допоміжною історичною наукою — нумізматиною. Лише в 1957 р. вийшла книжка І. Г. Спаського «Російська монетна система», яка заповнює цю лакуну.

Даний посібник складається із вступу, 11 розділів, додатків та списку рекомендованої літератури.

У «Вступі» автор обґрунтовує потребу написання такого посібника, що допоміг би учителеві в доступній розумінню і цікавій формі розкрити перед учнями конкретні сторінки з історії нашої Вітчизни, виховати в них любов до унікальних пам'яток історії.

В першому розділі «Що дає вивчення стародавніх монет» І. Г. Спаський розповідає про джерела, що поповнюють нумізматичні колекції старовинними монетами, звертаючи особливу увагу читачів на значення наукового дослідження скарбів, що інколи попадають до рук людей. Далі автор розглядає і розкриває значення старовинних монет, як історичних пам'яток, а також важливої ролі нумізматики для вивчення історії та розвитку економіки в нашій державі.

Другий розділ «Місце і значення російської монетної системи в світовому грошовому господарстві» присвячено показу пріоритету Росії у створенні десятикової монетної системи. Автор розвінчує буржуазних російських і зарубіжних істориків, які намагалися довести, що всі нововведення Петра I в питанні грошової реформи запозичені у Західній Європи. Автор переконливо доводить на фактах, що, навпаки, за зразком Росії відмовляються від старої і перебудовують свою грошову систему. США, Франція, а потім вже й інші держави Західної Європи, поступово відкидаючи «класичну дванадцятикратну форму, вершиною якої був срібний талар», — замінюють її, так як і в Росії, на десятикову систему.

У третьому розділі «Гроші та грошові рахунки домонгольської Русі» автор підкреслює значення успіхів російської археології і нумізматики XIX ст. у висвітленні грошового обігу в старовинній Русі, а також окремих історичних етапів цього обігу. Крім цього, в даному розділі автор вказує, що на території слов'ян першими надходять римські срібляні денарії та антоніани I—III вв., скарби яких у значній кількості були знайдені на території України, Білорусії, РРФСР та Прибалтики. Потім, як зазначає автор, приплив цих монет припинився у зв'язку з пониженням якості срібла під час кризи в Римській імперії в III в., хоч в